

K výkladu zákona o některých opatřeních v oblasti splácení úvěrů v souvislosti s pandemií COVID-19

- Předpis
- zákon č. 177/2020 Sb., o některých opatřeních v oblasti splácení úvěrů v souvislosti s pandemií COVID-19 (**ZCOVID**)
 - zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (**ZSÚ**)
 - zákon č. 21/1992 Sb., o bankách (**BankZ**)
 - Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012 (**CRR**)

- Ustanovení
- § 2 písm. a), § 3, § 4, § 5, § 6, § 9 a § 10 odst. 1 ZCOVID
 - § 5 odst. 4, § 75 a § 86 ZSÚ
 - § 12 BankZ
 - čl. 47b CRR

Otázka č. 1

Má úvěrovaný možnost vzít zpět oznámení o využití ochranné doby ve smyslu § 6 ZCOVID, například v návaznosti na skutečnost, že by si odkladem a navazujícím prodloužením smlouvy způsobil odpovědnost za porušení jiných smluvních nebo zákonných podmínek?

Odpověď
15. 5. 2020

Oznámení, na základě kterého začíná běžet ochranná doba, je jednostranným právním jednáním, viz též důvodová zpráva k ZCOVID: „Oznámení je jednostranné právní jednání úvěrovaného, nepředpokládá se, že jeho účinky jsou jakkoli vázány na souhlas nebo posouzení ze strany úvěrujícího. Ochranná doba tedy počíná běžet prvním dnem prvního kalendářního měsíce po tomto oznámení.“ Jednostranná právní jednání přitom nelze odvolat, jakmile již došlo k jejich perfekci, tj. v dotčeném případě k doručení oznámení do sféry vlivu úvěrujícího. Nedošel-li projev vůle jednajícího do sféry adresáta, právní jednání není perfektní. Projev vůle dojde adresátovi, jakmile se dostane do sféry jeho dispozice, tzn. v okamžiku, kdy adresát nabude objektivní možnost seznámit se s obsahem projevu vůle. Dojití projevu vůle do sféry adresáta dovršuje proces vzniku jednostranného právního úkonu. Z použití teorie dojití vyplývá i závěr, že od okamžiku dojití projevu vůle do sféry adresáta je právní úkon pro jednající subjekt závazný a nelze jej jednostranně odvolat. Není přitom nezbytné, aby se adresát seznámil s obsahem právního úkonu, dostačuje, že měl objektivně možnost seznat jeho obsah.¹

¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 1. 2004 sp. zn. 32 Odo 442/2003.

ZCOVID však nevyklučuje případnou dohodu obou stran, kterou se účinky oznámení modifikují či vyloučí. Případnou odpovědnost úvěrovaného je pak nezbytné řešit mimo rámec ZCOVID podle relevantních předpisů aplikovatelných na konkrétní situaci úvěrovaného.

Otázka č. 2

Může úvěrovaný oznámit úmysl využít zkrácenou ochrannou dobu do 31. 7. 2020 s tím, že následně opětovně oznámí úmysl využít ochrannou dobu do 31. 10. 2020?

Odpověď
15. 5. 2020

ZCOVID umožňuje úvěrovanému oznámit, že má v úmyslu využít ochrannou dobu do 31. října 2020 na základě § 4 písm. a) ZCOVID nebo zkrácenou ochrannou dobu do 31. července 2020 na základě § 4 písm. b) ZCOVID. Text ustanovení § 4 ZCOVID výslovně možnost úvěrovaného oznámit zájem o využití ochranné doby i podruhé, tj. s právními účinky od 1. srpna 2020, nevyklučuje. Formulace textu v § 4 ZCOVID spočívající ve volbě mezi ochrannými dobami se spojkou „nebo“ ve smyslu vylučovacím na druhou stranu naznačuje, že zákonodárce mohl mít v úmyslu od úvěrovaného požadovat, aby si zvolil pouze jednu ze dvou nabízených variant ochranné doby². Zároveň však lze bez jakýchkoliv pochyb z § 4 ZCOVID vyvodit, že nezakazuje úvěrujícímu, aby případnému druhému oznámení úvěrovaného o využití ochranné doby přiznal právní účinky ve smyslu § 6 ZCOVID.

Otázka č. 3

Úvěrovaný měl úvěr, jenž byl sjednán a vyplacen před 26. březnem 2020 a k 25. únoru 2020 byl v prodlení. Úvěrovaný s úvěrujícím uzavřel před 26. březnem 2020 splátkový kalendář. Vztahuje se ochranná doba na tento splátkový kalendář?

Odpověď
15. 5. 2020

Podle § 5 odst. 1 ZCOVID se o délku ochranné doby odkládá čas plnění peněžitých dluhů úvěrovaného ze smlouvy o úvěru. Úvěrem se podle § 2 písm. a) ZCOVID rozumí odložená platba, peněžitá zápůjčka, úvěr nebo obdobná finanční služba. Analogicky k § 5 odst. 4 ZSÚ představuje restrukturalizační dohoda nový úvěr, a proto se moratorium vztahuje i na splátkový kalendář, který splňuje podmínky § 3 ZCOVID, a to tak, že dochází k odkladu splátek splatných za trvání ochranné doby podle

² Viz též důvodová zpráva (DZ): „Úvěrovaný má současně možnost zvolit si ze dvou variant trvání ochranné doby.“.....“Na základě oznámení úvěrovaného úvěrujícímu o úmyslu využít ochrannou dobu automaticky počne běžet ochranná doba delší, tedy do 31. října 2020. O kratší ochrannou dobu musí úvěrovaný zvlášť výslovně požádat, resp. spolu s oznámením o úmyslu využít ochrannou dobu současně vyjádřit i úmysl využít ochrannou dobu ve zkrácené podobě.“

§ 4 ZCOVID.

Otázka č. 4

K jakému datu se stanoví zápůjční úroková sazba ve výši repo sazby vyhlášené ČNB zvýšené o 8 procentních bodů ve smyslu § 5 odst. 3 ZCOVID pro účely oznámení úvěrujícího podle § 6 odst. 3 ZCOVID? Pokud dojde v době trvání ochranné doby ke změně repo sazby, musí být informace v § 6 odst. 3 ZCOVID náležitě upraveny a opětovně sděleny úvěrovanému?

Odpověď
15. 5. 2020

ZCOVID vychází z toho, že se použije aktuálně platná repo sazba, tedy sazba, jejíž hodnota se může měnit i během trvání účinků ochranné doby. Pro účely oznámení podle § 6 odst. 3 ZCOVID úvěrující sdělí úvěrovanému aktuální informace k datu odeslání takového sdělení. Z informací, které má úvěrující úvěrovanému sdělovat, by se změna repo sazby dotkla pouze informace o celkové částce, kterou má úvěrovaný zaplatit, když by se projevila v celkové výši úroku za ochrannou dobu.

Otázka č. 5

Jak naložit s platbami, jejichž splatnost nastala před účinností ZCOVID nebo před začátkem ochranné doby (například březnová a dubnová splátka)? Jakým způsobem se tyto splátky po splatnosti budou úročit?

Odpověď
15. 5. 2020

Ochranná doba začíná běžet na základě § 4 ZCOVID od prvního kalendářního měsíce následujícího po dni, v němž došlo k oznámení úvěrovaného, v případě oznámení úvěrovaného datovaného do konce dubna 2020 tak započne ochranná lhůta běžet 1. května 2020. ZCOVID včetně důvodové zprávy k němu počítají s pevně stanovenými konci ochranných dob (31. 7. a 31. 10. 2020). Zákonodárce v § 3 odst. 3 písm. a) ZCOVID vyloučil z působnosti zákona jen úvěr, u kterého byl úvěrovaný k 26. březnu 2020 v prodlení delším než 30 dnů s plněním peněžitého dluhu. Jelikož však zákon nemůže mít retroaktivní účinky, nemůže odkládat čas plnění peněžitých dluhů, který již uplynul. Na splátky v prodlení a délku trvání tohoto prodlení tedy nemá vliv účinek ochranné doby, avšak toto prodlení nemá na úvěrovaného další finanční dopad s ohledem na omezení sankcí a případně i sjednaného úroku.

V době od 1. 5. do 31. 10. 2020 vzniká podle § 5 odst. 3 ZCOVID úvěrujícímu právo na úrok, který v případě úvěrovaného, který je spotřebitelem, odpovídá úroku určenému zápůjční úrokovou sazbou ve výši repo sazby vyhlášené ČNB zvýšené o 8 procentních bodů, nebyl-li sjednán úrok nižší, respektive v případě úvěrovaného, který je podnikatelem,

odpovídá úroku, který byl sjednán.

Jelikož omezení sjednaných úroků se uplatní na dosud nesplacenou část jistiny, uplatní se tedy i na tu část jistiny, ohledně níž je úvěrován v prodlení. Na platby, se kterými byl úvěrován v prodlení, například tedy platby za březen a duben 2020 v závislosti na datu jejich splatnosti, se uplatní § 9 ZCOVID, podle kterého od prvního dne prvního kalendářního měsíce následujícího po dni nabytí účinnosti tohoto zákona, tj. od 1. května do 31. října 2020, nevzniká úvěrujícímu právo na platby sjednané nebo stanovené pro případ prodlení úvěrovaného s plněním peněžitých dluhů vyplývajících ze smlouvy o úvěru. To neplatí pro prodlení úvěrovaného, který je právnickou osobou. Pokud by tedy úvěrován byl například s platbou za březen 2020 v prodlení již před 1. květnem, tak od data splatnosti platby do 30. dubna 2020 se na splátky v prodlení, tj. i na zmíněnou platbu za březen 2020 (v závislosti na datu splatnosti), uplatní smluvní sazba pro případ prodlení úvěrovaného sjednaná ve smlouvě.

Otázka č. 6

Úvěrováný s několika splátkami po splatnosti oznámí zájem o využití ochranné doby ve smyslu § 6 ZCOVID. Jakým způsobem může úvěrující postupovat vůči úvěrovanému, kterému byla z důvodu prodlení zesplatněna zbývající část úvěru (například úvěrováný je v prodlení se splátkami od března 2020 do července 2020; úvěr je zesplatněn v červenci 2020; úvěrováný v červenci 2020 oznámí zájem o využití ochranné doby)?

Odpověď
15. 5. 2020

O délku ochranné doby se podle § 5 odst. 1 ZCOVID má odkládat čas plnění peněžitých dluhů vůči úvěrujícímu ze smlouvy o úvěru. Podmínkou pro zahájení běhu ochranné doby má být podle § 4 ZCOVID oznámení úvěrovaného, že má v úmyslu ji využít. Ochranná doba však neodkládá splatnost splátek, ohledně nichž je dlužník již v prodlení. Pokud tedy došlo k zesplatnění tak, že se celá zbývající dlužná částka stala splatnou ještě před tím, než dlužník učinil oznámení o využití ochranné doby a než ochranná doba začala běžet, nemá ochranná doba žádný vliv na splatnost zbývající dlužné částky ani na smluvní úrok z ní. Úvěrováný je tedy ohledně této částky i nadále v prodlení, je však chráněn ustanovením § 9 ZCOVID, podle něhož do 31. 10. 2020 nenabíhají platby sjednané nebo stanovené pro případ prodlení.

Otázka č. 7

Jakým způsobem se bude ZCOVID aplikovat na situaci, kdy úvěrováný je již v prodlení a těsně před koncem pevně stanovené ochranné doby (31. října 2020) oznámí úvěrujícímu zájem o její využití (například úvěrováný od května 2020 nesplácí, ale zájem o využití ochranné doby úvěrujícímu oznámí k datu 30. září 2020)?

Odpověď
15. 5. 2020

V uvedeném příkladu je možné uvážit, že úvěrováný s dlužnými splátkami za období od května do září 2020 bude k 30. 9. 2020 v prodlení s pěti splátkami (v závislosti na datu jejich splatnosti, například k 15. dni v měsíci). Oznámí-li úvěrováný v popsané situaci dne 30. 9. 2020 úmysl využít ochrannou dobu ve smyslu § 4 písm. a) ZCOVID, odloží se na základě ochranné doby lhůta pro plnění splátek, jejichž splatnost ještě nenastala, tedy oné jedné splátky, která měla být zaplacená během ochranné doby, a všech následujících splátek, a to o délku ochranné doby, tj. o jeden měsíc.

Na dluhy splatné před počátkem běhu ochranné doby, v tomto příkladu před 1. 10. 2020, se ochranná doba nevztahuje a nebrání možnosti je vymáhat, na úpravu vymáhání pak platí jiné právní předpisy (např. zákon č. 191/2020 Sb.). U splátek, které ještě 30. 9. 2020 nebyly splatné, například předepsaná splátka k 15. 10. 2020, se podle § 5 odst. 1 ZCOVID o délku ochranné doby odkládá čas plnění peněžitých dluhů úvěrováného vůči úvěrujícímu ze smlouvy o úvěru, tedy předmětná splátka bude splatná k 15. 11. 2020 a všechny další splátky budou posunuty o měsíc.

Na základě § 9 ZCOVID nevzniká v době od prvního dne prvního kalendářního měsíce následujícího po dni nabytí účinnosti tohoto zákona, tj. od 1. května 2020, do 31. října 2020 úvěrujícímu právo na platby sjednané nebo stanovené pro případ prodlení úvěrováného s plněním peněžitých dluhů vyplývajících ze smlouvy o úvěru (s výjimkou úvěrováného, který je právnickou osobou).

Otázka č. 8

Aplikuje se ZCOVID na faktoring?

Odpověď
15. 5. 2020

Neaplikuje. Jako faktoring se obvykle označuje odkup, financování, správa a inkaso krátkodobých pohledávek z obchodního styku s odloženou splatností. Tato činnost (ve smyslu vztahu mezi dodavatelem a faktorem) tedy není úvěrem ve smyslu § 2 písm. a) ZCOVID.

Otázka č. 9 **Umožňuje ustanovení § 5 odst. 4 písm. b) ZCOVID odklad splátek smluvního úroku úvěrovaného, který je právnickou osobou?**

Odpověď
15. 5. 2020 Splatnost úroku je podle § 5 odst. 4 písm. a) ZCOVID odložena u fyzických osob. U právnických osob se má podle § 5 odst. 4 písm. b) ZCOVID vycházet ze sjednané splatnosti. Pokud je úvěrovaný právnickou osobou, může dojít k odkladu splátky úroku na základě dohody smluvních stran.

Otázka č. 10 **Je požadavek v § 7 odst. 2 ZCOVID, který stanoví, že se nepřihlíží k informaci o účincích ochranné doby na dluhy úvěrovaného u jiného věřitele, v souladu s požadavkem na provozování činnosti s odbornou péčí v § 75 ZSÚ a ve spojení s posouzením úvěruschopnosti spotřebitele v § 86 ZSÚ, respektive s požadavkem obezřetnosti v § 12 BankZ?**

Odpověď
15. 5. 2020 ZCOVID výslovně stanoví, že při posuzování schopnosti fyzické osoby splácet dluh se nepřihlíží k informaci o využití ochranné doby, a tudíž se nepřihlíží ani k odložení splátek podle příslušného zákona. Důvodová zpráva k zákonu dále upřesňuje, že pokud bude informace o odložení splátek podle příslušného zákona předávána do registru dlužníků, je nutné takovou informaci označit příznakem. K této informaci v registru poté nelze při posuzování úvěruschopnosti přihlížet. To samozřejmě neznamená, že věřitel nebude standardně zkoumat individuální situaci (včetně výhledu do budoucna) každého jednoho zájemce o úvěr.

Otázka č. 11 **Jak přistupovat k pohledávce z úvěru z hlediska klasifikace výkonná/nevýkonná, s úlevou/bez úlevy a k případné tvorbě opravných položek, pokud dlužník využije odklad splátek podle ZCOVID, přičemž smluvní úroky jsou vyšší než repo sazba ČNB zvýšená o 8 % a budou tudíž v souladu s § 5 odst. 3 ZCOVID po dobu ochranné doby podle § 4 ZCOVID sníženy na úroveň repo sazby ČNB zvýšené o 8 %.**

Odpověď
15. 5. 2020 Pokud taková pohledávka byla před odkladem splátek podle ZCOVID klasifikována jako výkonná bez úlevy, je třeba zhodnotit, zda nespĺňuje definici úlevy v souladu s čl. 47b nařízení CRR a zda by neměla být klasifikována z důvodu aplikace snížené úrokové sazby jako výkonná s úlevou. V tomto případě nejde o obecné moratorium podle obecných pokynů k legislativním a nelegislativním moratoriím na splácení úvěrů

použitým v souvislosti s krizí vyvolanou pandemií COVID-19³ neboť není splněna podmínka podle bodu 10 písm. c) těchto obecných pokynů⁴, podle které by se kromě změny harmonogramu splácení neměly měnit žádné další podmínky úvěru. Úvěrová instituce tudíž posuzuje, zda je naplněn článek 47b CRR, který upravuje úlevu. Snížením úrokové sazby dlužník získává příznivější podmínky, než byly ty původní, které odpovídaly situaci, kdy dlužník nebyl vystaven případným potížím při splnění svých finančních závazků, a snížení úrokové sazby vede k částečnému zrušení jeho dluhového závazku. Jak konstatují obecné pokyny EBA k řízení nevykonných expozic a expozic s úlevou⁵, poskytnutí nových podmínek, jako je nová úroková sazba, která je příznivější, než by mohli dostat dlužníci s podobným rizikovým profilem, by mohlo být považováno za známku úlevy, pokud úvěrová instituce určí, že důvodem nové sazby jsou finanční obtíže dlužníka.⁶

S ohledem na vysokou operační náročnost individuálního vyhodnocování finanční situace jednotlivých dlužníků, kteří využili odkladu splátek ve výše uvedeném režimu, ve spojení s vyšším počtem klientů žádajících o odklad splátek a zhoršením úvěrové kvality portfolia, bude ČNB akceptovat, pokud instituce budou v případě nedostatku informací o finanční situaci dlužníků na individuální úrovni klasifikovat tyto pohledávky jako pohledávky s úlevou.

³ EBA/GL/2020/02.

⁴ ČNB [oznámila](#) v souladu s čl. 16 odst. 3 nařízení o zřízení EBA, že bude postupovat při výkonu dohledu v souladu s těmito pokyny. Obecné pokyny se použijí od 2. dubna 2020.

⁵ EBA/GL/2018/06.

⁶ Viz čl. 152, 153 a 154 Obecných pokynů EBA k řízení nevykonných expozic a expozic s úlevou: „*Expozice by neměly být označeny za expozice s úlevou, jsou-li úlevy poskytnuty dlužníkům, kteří nejsou ve finančních obtížích. Úvěrové instituce by měly na základě podrobného finančního posouzení rozlišovat mezi sjednáním nových podmínek nebo refinancováním poskytnutým dlužníkům, kteří nemají finanční obtíže, a opatřeními, jako jsou úlevy poskytnuté dlužníkům ve finančních obtížích, v souladu s přílohou V prováděcího nařízení Komise (EU) č. 680/2014. Poskytnutí nových podmínek, jako je nová úroková sazba, která je příznivější, než by mohli dostat dlužníci s podobným rizikovým profilem, by mohlo být považováno za známku takové úlevy, pokud úvěrová instituce určí, že důvodem nové sazby jsou finanční obtíže dlužníka. Poskytování výhodnějších nových podmínek, než jsou podmínky obvyklé na trhu, by nemělo být považováno za nezbytnou podmínku pro konstatování, že byla poskytnuta úleva, a že se tudíž jedná o expozici s úlevou. Podle přílohy V prováděcího nařízení Komise (EU) č. 680/2014 platí, že pokud je dlužník ve finančních obtížích, změna podmínek v souladu s tím, co by mohli jiní dlužníci s podobným rizikovým profilem získat od úvěrové instituce, by měla být považována za úlevu, a to včetně případů, kdy jsou dlužníci zahrnuti do veřejných programů úlev, které úvěrové instituce nabízejí. Dlužníci mohou požadovat změny smluvních podmínek svých úvěrů, aniž by museli čelit obtížím nebo očekávali obtíže při plnění svých finančních závazků. Úvěrové instituce by měly provést posouzení finanční situace dlužníka, pokud by tyto změny smluvních podmínek měly dopad na historii výkonnosti v oblasti plateb.*“

V případě, že již před odkladem splátek podle ZCOVID byla pohledávka klasifikována jako výkonná s úlevou a bude-li aplikace snížené úrokové sazby představovat další úlevu, povede to podle čl. 47a odst. 3 písm. c) CRR k jejímu přeřazení do nevýkonných expozic. Pohledávka, která byla před odkladem splátek podle ZCOVID klasifikována jako nevýkonná, zůstává i nadále v této kategorii.

Dojde-li v důsledku snížení úrokové sazby podle § 5 odst. 3 písm. a) ZCOVID k podstatné modifikaci takové pohledávky (např. u krátkodobého úvěru s původní úrokovou sazbou, která bude po významnou dobu trvání úvěru významně snížena), je relevantní odúčtování původního aktiva, zachycení nového aktiva a vykázání ztráty z modifikace ve výsledku hospodaření. V případě, že nedošlo k podstatné modifikaci, uplatní se testování na snížení hodnoty pohledávky a případná ztráta ze znehodnocení se vykáže ve výsledku hospodaření, ledaže je pohledávka oceňována reálnou hodnotou do výsledku hospodaření.

Povaha odpovědi Tato odpověď vyjadřuje názor pracovníků České národní banky. Soud a případně i bankovní rada České národní banky mohou zaujmout odlišný názor.

Kontaktní osoby: David Vyhnálek, david.vyhnalek@cnb.cz
Dominik Moškvan, dominik.moskvan@cnb.cz

Datum: 15. 5. 2020
